

2005 metais NATO parlamentinė asamblėja (NPA) pažymi savo veiklos penkiasdešimtmetį. Šio straipsnio autorius 1991–1992 m. vadovavo Lietuvos valstybinei derybų su Rusija delegacijai ir tuo pat metu pirmajai asocijuotai Lietuvos parlamentinei delegacijai NPA, kuri tuo metu buvo vadinama Šiaurės Atlanto asamblėja (NAA).

NATO PARLAMENTINĖS ASAMBLĖJOS PARAMA LIETUVAI IR KITOMS BALTIJOS VALSTYBĖMS VADUOJANTIS NUO OKUPACINĖS SSRS KARIUOMENĖS

Ambasadorius Česlovas Vytautas Stankevičius

Šiame straipsnyje autorius per savo asmeninės patirties prizmę apžvelgia Lietuvos delegacijos dalyvavimą NATO parlamentinės asamblėjos (NPA) veikloje nuo 1991 m. gruodžio mėn. iki 1992 m. (tuo metu Šiaurės Atlanto asamblėjos – NAA) ir Asamblėjos paramą Lietuvai siekiant greito okupacinės kariuomenės išvedimo.

Trumpai prisiminkime tuometinę Lietuvos ir tarptautinę situaciją bei šio laikotarpio svarbiausius Lietuvos tikslus. 1991 m. vasario 11 d. Islandijos Respublika pirmoji oficialiai pripažino 1990 m. kovo 11 d. atkurtą Lietuvos nepriklausomybę. Rusijos Federacija atkurtą nepriklausomą Lietuvos valstybę pripažino 2001 m. liepos 29 sutartimi. Šia sutartimi abi šalys pripažino būtinybę pašalinti Lietuvos okupacijos pasekmes. 1991 rudenį Lietuva pagaliau sulaukė visuotinio diplomatinio pripažinimo. Tačiau mūsų šalyje tebestovėjo didelės Sovietų Sąjungos okupacinės kariuomenės pajėgos. Šios kariuomenės įgulos kėlė realią grėsmę atkurtos Lietuvos valstybės ir visuomenės saugumui. Lietuvos kariuomenė dar nebuvo sustiprėjusi. Jai buvo įsakyta vengti ginkluotų kon-

fliktų su okupacine kariuomene. SSRS kariuomenė, pajutusi, kad ateina laikas pasitraukti iš Lietuvos, ėmė dar labiau savavaliauti, pažeidinėjo Lietuvos įstatymus, naikino turta ir niokojo gamtą. Pasiėkti, kad okupacinė kariuomenė būtų greitai, tvarkingai ir visi kai i vėsta i Lietuvos, buvo svarbiausias to meto Lietuvos tikslas ir nelengvas uždavinys.

Norint sėkmingai įgyvendinti šį uždavinį reikėjo ne tik pačios Lietuvos politinių ir diplomatinių pastangų, bet ir nuolatinės veiksmingos NATO narių bei kitų Vakarų valstybių paramos. To meto Lietuvos vadovybė gerai suvokė, kaip svarbu tai, kad Šiaurės Atlanto parlamentinė bendruomenė gerai suprastų problemas, susijusias su Lietuvos ir kitų dviejų Baltijos valstybių teritorijose nelegaliai tebeesančia okupacine kariuomene. Gerai informuota Šiaurės Atlanto parlamentinė bendruomenė galėjo efektyviai paskatinti Rusiją įvykdyti iš buvusios SSRS jai atitekusią tarptautinę pareigą – neatidėliotinai išvesti okupacinę kariuomenę iš Baltijos valstybių. Tad Lietuvos ir kitų dviejų Baltijos valstybių asocijuotų parlamentinių delegacijų pakvietimas dalyvauti NATO parlamentinės asamblėjos darbe 1991 m. buvo pačiu laiku ir labai reikalingas.

1991 m. liepos mėn. NAA prezidentas Charlie's Rose'as (Charlie Rose) kartu su JAV senatoriumi Billu Rothu (Bill Roth) iškėlė puikią Asamblėjos iniciatyvą – įtraukti Rytų ir Vidurio Europos (VRE) saugumo bei stabilumo problemas, kurios iškilo griuvus Europą dalijusiai geležinei uždangai, į NAA renginių darbotvarkę ir prisidėti prie VRE valstybių, o ypač Baltijos valstybių, pastangų jas išspręsti. Rose'o ir Rotho iniciatyva buvo toli siekianti ir aprėpė keletą komponentų, tarp jų: palengvinti VRE parlamentarų integraciją į Asamblėjos veiklą; transatlantiniu mastu palaikyti Baltijos ir Rusijos dialogą; reguliariai rengti saugumo ir stabilumo problemoms nagrinėti skirtus specialius seminarus; sudaryti galimybes Baltijos ir kitų VRE šalių personalui kaupti tarpparlamentinio darbo patirtį.

Trumpai prisiminkime Lietuvos asocijuotos delegacijos dalyvavimo Rose'o ir Rotho rengiamuose seminaruose ir NAA sesijose svarbiausius momentus vienu metų laikotarpiu, pradedant nuo 1991 metų gruodžio mėn. 16–18 d. Vilniaus seminaro.

Tai, kad pirmasis Rose'o ir Rotho seminaras „Baltijos valstybių sau-

gumo poreikiai“ (“The Baltic States Security Requirements”) buvo surengtas Vilniuje, už valstybių NATO narių sienų, – istorinės reikšmės įvykis. Lietuvos delegacija savo pranešime Vilniaus seminarui akcentavo geros kaimynystės santykius, kurių pagrindai buvo padėti V. Landsbergio ir B. Jelcino 1991 m. liepos 29 pasirašyta sutartimi. Šiame seminare Lietuvos delegacija kėlė reikalavimą, kad okupacinės kariuomenės išvedimas iš Lietuvos turi būti pradėtas neatidėliotinai ir užbaigtas iki 1992 metų pabaigos. Lietuvos delegacija pateikė siūlymą, kad NATO šalys teiktų Rusijos vyriausybei tam tikslui reikalingą pagalbą. Lietuvos delegacijos pranešime buvo aiškiai išreikšta ir Lietuvos orientacija į NATO kaip į saugumo garantą: „Lietuvai yra būtinas bendradarbiavimas su NATO, kad ji galėtų užsitikrinti politines saugumo garantijas.“ Šiame seminare pranešimą skaitė ir Rusijos Federacijos parlamentinės delegacijos vadovas, Rusijos Aukščiausiosios Tarybos Gynybos ir saugumo komiteto pirmininkas Sergejus Stepa inas. Seminaro diskusijose dalyvavo kiti Rusijos parlamentinės delegacijos nariai, taip pat Rusijos kariuomenės Baltijos valstybėse štabo vir ininkas gen. plk. Valerijus Mironovas. Pastarasis, kaip ir kiti dalyvavę aukšti sovietinės kariuomenės karininkai, toli gražu nebuvo palankiai nusiteikęs nei šio renginio, nei greito kariuomenės išvedimo atžvilgiu.

Pirmasis Rose'o ir Rotho Vilniaus seminaras kartu buvo ir pirmasis tarptautinis parlamentinis forumas, kuriame Rusijos kariuomenės pasitraukimo iš Baltijos regiono aktualijas svarstė NATO valstybių parlamentarai kartu su Baltijos valstybių ir Rusijos parlamentarais. Seminaro metu jau buvo diskutuojama ne dėl to, ar Rusija privalėtų, o dėl to, kada ir kaip turėtų šią pareigą įvykdyti. Tačiau nuo šiol į Baltijos valstybių dialogą su Rusija įsiterpė NAA, tuo suteikdama jam transatlantinės bendrijos autoriteto svorį. Vilniaus seminare pradėtas tarptautinis dialogas tęsėsi iki visiško okupacinės kariuomenės pasitraukimo iš Lietuvos (1993), Latvijos ir Estijos (1994). Tai, kad į Rose'o ir Rotho seminarus buvo kviečiami ne tik parlamentarai, bet ir ekspertai bei kitų tarptautinių organizacijų atstovai, buvo didelis jo privalumas.

1992 m. vasario 12–14 dienomis „Lietuvos asocijuota delegacija dalyvavo Briuselyje surengtoje specialioje tarpparlamentinėje konferenci-

joje „Europos saugumas ir ESBK“ („European Security and CSCE“), kurios tema Lietuvai buvo labai aktuali. Kadangi nuo 1991 m. Baltijos valstybės ir Rusijos Federacija buvo lygiateisės CSCE narės, Lietuva siekė per Helsinkio procesą suteikti impulsą ir išjudinti stringantį kariuomenės išvedimo iš Baltijos valstybių procesą. Briuselio konferencijoje Lietuvos delegacija taip pat iškėlė idėją, kad kariuomenės išvedimo laikotarpiui reikėtų įsteigti Lietuvoje Vakarų valstybių atstovų stebėjimo misiją.

1992 m. balandžio 27 d. Rygoje buvo surengtas antrasis Baltijos valstybėse Rose'o ir Rotho seminaras „Stabilumas ir saugumas Baltijos regione – problemos ir perspektyvos“ („Stability and Security in the Baltic Region – Problems and Prospects“). Nors seminare buvo diskutuojami Baltijos saugumo, kaip neatskiriamos bendro Europos saugumo dalies, poreikiai bei ateities perspektyvos, tačiau svarbiausia aktualija tebebuvo Rusijos kariuomenės išvedimo klausimas. Iki seminaro dienos tik Lietuva su Rusija buvo pasiekusi susitarimą politiniame lygmenyje¹, kad kariuomenės išvedimas iš Lietuvos pradedamas 1992 m. vasario mėn. Seminaro dalyviai pritarė tam, kad ginčytini klausimai būtų išspręsti derybomis ir rekomendavo Rusijai ir Baltijos valstybėms vengti veiksmų, kurie galėtų sukelti pavojingą konfrontaciją tarp nacionalinių ir okupacinių karinių pajėgų.

1992 m. gegužės 14–18 d., Kanadoje, Banfo miestelyje vykusioje NAA pavasario sesijoje jos prezidentas Charlie's Rose'as pažymėjo, kad Baltijos saugumui skirti seminarai Vilniuje ir Rygoje turėjo praktinę reikšmę. Jis sakė, kad „ie seminarai sutelkė dėmesį į neatidėliotino sprendimo reikalaujančias regiono problemas. Jie suvedė kartu įvairias suinteresuotas puses, įskaitant Rusijos kariškius, kurie yra problemos šaltinis“. Prezidentas išreiškė pasitenkinimą, kad seminaruose užmegztas Baltijos valstybių ir Rusijos atstovų dialogas tęsiasi ir Banfo sesijoje. ioje sesijoje Lietuvos delegacijos vadovas, kalbėdamas trijų Baltijos valsty-

---

¹ Lietuvos derybų delegacijos vadovo AT – Atkuriamojo Seimo Pirmininko pavaduotojo Č. Stankevičiaus ir Rusijos delegacijos vadovo vicepremjero S.Šachrajas 1992 m. sausio 31 d. Vilniuje pasirašytame protokole Rusija įsipareigojo pradėti kariuomenės išvedimą iš Lietuvos 1992 m. vasario mėn.

bių delegacijų vardu, nurodė grėsmę demokratijos raidai, saugumui ir stabilumui Baltijos regione ir visoje Europoje, kurią keltų užsitęsęs okupacinės kariuomenės buvimas Baltijos valstybių teritorijose. Lietuvos atstovas pažymėjo, kad, nepaisant pasiekto oficialaus susitarimo su Rusija, realus jos kariuomenės išvedimas iš Lietuvos dar neprasidėjo, todėl reikalingas tolesnis tarptautinis politinis spaudimas ir paskatinimas Rusijai, kad ji ryžtųsi vykdyti savo pareigą.

Kadangi NAA sesija Banfe vyko Helsinkio viršūnių konferencijos išvakarėse, Lietuvos, Latvijos ir Estijos delegacijų vadovai sesijoje išplatino bendrą pareiškimą Asamblėjai, kur Baltijos valstybių delegacijos prašė NAA parlamentarus raginti savo atstovaujamų šalių vyriausybes paremti Baltijos valstybių dedamas pastangas, kad rengiamoje ESBK (dabar Europos saugumo ir bendradarbiavimo organizacija – OSCE) viršūnių susitikimo deklaracijoje būtų priimtas specialus straipsnis dėl skubaus ir tvarkingo Rusijos kariuomenės išvedimo.

Banfo sesijoje Asamblėja priėmė sprendimą 1992 m. rugsėjo 16–17 d. Vašingtone surengti transatlantinį dialogą dėl būstų statybos ir vėdamai kariuomenei Rusijoje („Trans-Atlantic Dialogue on Housing“), kurią dar minėsiu toliau. Šios sesijos metu buvo nuspręsta, kad NAA – Rusijos parlamentarų dialogą dėl Rusijos kariuomenės išvedimo iš Baltijos valstybių koordinuos Asamblėjos Saugumo ir gynybos komitetas (DSC).

1992 m. birželio mėn. DSC išplatino memorandumą, kuriuo pranešė, kad pagal Banfo konferencijoje priimtą sprendimą DSC pirmininkas Karstenas Voightas (Karsten Voight) kartu su Danijos atstovu NAA Hansu Haekkerupu (Hans Haekkerup) ir Norvegijos atstovu Andersu Sjaastadu (Anders Sjaastad) sudarys koordinacinę darbo grupę. Memorandumas skelbė, kad 1992 m. rugsėjo 2 d. Kopenhagoje bus organizuotas naujas specialus Rose'o ir Rotho seminaras „Baltijos saugumas: konstruktyvaus Rusijos–Baltijos dialogo įsteigimas“ („Baltic Security: Establishing A Constructive Russian_Baltic Parliamentary Dialogue“). Memorandume buvo numatyta, kad Baltijos–Rusijos parlamentinis dialogas toliau bus tęsiamas 1992 m. spalio mėn. seminare Taline ir 1992 m. lapkričio mėn. Asamblėjos metinėje sesijoje Briugėje (Bruge), Belgijoje. Memorandume buvo Lietuvai, Latvijai, Estijai ir Rusijai skirtas

pra ymas i anksto pateikti Asamblėjos sekretoriatui detalius pranešimus apie problemų, kurios keliamos Kopenhagos seminarui, turinį ir esmę.

Lietuvos i ankstiniame prane ime Kopenhagos seminarui buvo atspindėtos derybinės nuostatos ir informacija apie visus reikalingus išvesti dalinius ir jų dislokaciją Lietuvoje. Lietuvos delegacija taip pat pateikė detalų Rusijos kariuomenės neteisėtų veiksmų ir sukeltų incidentų Lietuvoje chronologinį sąrašą, išvardijo naujai padarytos žalos atvejus. Kitų dviejų Baltijos valstybių delegacijos taip pat pateikė informaciją apie savo derybines nuostatas ir faktus apie Rusijos kariuomenės neteisėtus veiksmus. Rusijos pusė Kopenhagoje akcentavo socialines problemas, kurios Rusijai kyla dėl kariuomenės išvedimo, taip pat skundėsi dėl tariamų žmogaus teisių pažeidimų Estijoje ir Latvijoje. Dėka išankstinių pranešimų NAA DSC nariai ir 1992 m. rugsėjo 2 d. įvykusio Kopenhagos seminaro dalyviai buvo išsamiai informuoti apie kariuomenės situaciją Baltijos valstybėse ir šalių derybines nuostatas bei argumentus. Kopenhagos seminaras pasižymėjo konstruktyvumu ir gerokai prisidėjo prie geresnio problematikos supratimo.

1992 m. spalio 26–28 d. Taline įvykusiame Rose'o ir Rotho seminare Lietuvos delegacija jau galėjo informuoti apie rugsėjo 8 d. pasirašytus Lietuvos susitarimus su Rusija dėl jos kariuomenės išvedimo iš Lietuvos iki 2003 m. rugsėjo 1d. Šia sėkme Lietuva dalijosi su prie jos prisidėjusia Asamblėja. Lietuvai dabar rūpėjo pasirašytų susitarimų įgyvendinimas. Tačiau kartu su visa Asamblėja jai ne mažiau rūpėjo tai, kad analogiškus susitarimus su Rusija kuo greičiau pasiektų Latvija ir Estija ir kad Rusijos kariuomenė kuo trumpesniais terminais pasitrauktų iš viso Baltijos regiono.

Lietuvos delegacijai dalyvavimas 1992 m. lapkritį Briugės (Brugė) asamblėjos rudens sesijoje buvo reikšmingas nauju aspektu. Šioje sesijoje pirmą kartą kaip kopranešėjai rezoliucijos „Baltijos saugumas: naujas kontekstas“ („Baltic Security: New Context“) projektą Asamblėjai pateikė Danijos delegacijos vadovas Hansas Haekkerupas kartu su Lietuvos asocijuotos delegacijos vadovu (šio straipsnio autoriumi). Pateiktą rezoliucijos projektą Asamblėja priėmė. Šioje rezoliucijoje Asamblė-

ja pažymėjo Rusijos ESBO Helsinkio konferencijoje duotą įsipareigojimą tvarkingai ir visiškai išvesti savo kariuomenę iš Baltijos valstybių teritorijų, ir pabrėžė, kad jo vykdymas neturi būti siejamas su jokiais kitais klausimais. Savo rezoliucija Asamblėja parėmė Lietuvos ir Rusijos 1992 rugsėjo 8 d. pasiektus susitarimus ir apgailestavo, kad Latvijai ir Estijai su Rusija susitarti dar nepavyko. Asamblėja ragino Aljanso narių parlamentus ir vyriausybes rimtai svarstyti kariuomenės išvedimo iš Baltijos valstybių stebėjimo grupės įsteigimą (ką anksčiau buvo siūliusi Lietuvos delegacija). Atiduodama duoklę Rusijos delegacijos reikalavimams, rezoliucijos 13 punktu Asamblėja ragino Lietuvos, Latvijos ir Estijos vyriausybes rodyti daugiau geros valios ir gerbti mažumų teises. Autorius iki šiol prisimena, kaip ilgai Asamblėjos posėdžio išvakarėse dėl šio raginimo pagrįstumo su kopranešėju ir Rusijos delegacijos atstovu teko diskutuoti neformalioje aplinkoje.

Debatuose dėl okupacinės kariuomenės išvedimo Rusijos atstovai pabrėždavo, kad Rusija negali įsipareigoti greitai išvesti savo kariuomenę dėl to, jog neturi kur apgyvendinti į Rusiją grąžinamų karininkų šeimų. Šiaurės Atlanto parlamentinė asamblėja rimtai atsižvelgė į šį Rusijos argumentą ir suprato, jog B. Jelcino vadovaujamai Rusijai reikia ištiesti pagalbos ranką, kad problema būtų palengvinta. Asamblėja ir asmeniškai jos prezidentas Charlie's Rose'as rūpinosi, kad būtų parengta, finansuojama ir įgyvendinama speciali tarptautinė NATO šalių paramos butų karininkams statybai Rusijoje programa. Asamblėja kartu su Germano Marshallo fondu (German Marshall fund of the United States) 1992 m. rugsėjo 16–17 d. Vašingtone surengė šiam klausimui skirtą konferenciją („A Trans-Atlantic Dialog on Housing“). NAA prezidentas Charlie's Rose'as buvo pagrindinis pranešėjas šioje konferencijoje. 1992 m. balandžio mėn. vykusio Rygos seminaro metu Danijos delegacija pristatė šios šalies paramos karininkų butų statybai Rusijoje projektą. Buvo parengta ir JAV paramos programa, kurios vykdymui Kongresas skyrė lėšas. Tačiau Asamblėja pabrėždavo, kad paramos butų statybai programos negali būti paverčiamos išankstine sąlyga kariuomenės išvedimui ir negalima padaryti nuo jų priklausomus kariuomenės išvedimo tempus ir terminus.

Iš keliolikos metų nuotolio vertindamas Lietuvos asocijuotos delegacijos dalyvavimą Asamblėjos veikloje 1991–1992 metais, norėčiau pabrėžti, kad Lietuvai jis buvo labai reikšmingas ir naudingas šiais svarbiausiais aspektais.

Pirma, asocijuota narystė NAA sudarė sąlygas Lietuvos delegacijai įsitraukti į Asamblėjos veiklą, dalyvauti diskusijose ir net teikti projektus, nesvarbu, kad mūsų delegacija ir neturėjo balsavimo teisės. Asocijuota narystė suteikė Lietuvos delegacijai galimybę teikti informaciją Asamblėjos komitetams, taip pat Asamblėjos pavasario ir rudens sesijoms apie riziką ir grėsmes, kurias kėlė buvusios SSRS kariuomenė Lietuvoje, pristatyti Lietuvos derybines pozicijas, siekti Šiaurės Atlanto asamblėjos narių delegacijų ir Asamblėjos komitetų paramos kariuomenės išvedimui paskatinti ir paspartinti. Lietuvos delegacijos nariai ir tarnautojai įgijo galimybę kaupti darbo tarpparlamentinėje Asamblėjoje patirtį. Asocijuota narystė Asamblėjoje padėjo pirmuosius kertinius akmenis Lietuvos integracijai į Vakarų demokratinių šalių bendriją, jos pasirengimui visateisei narystei Aljanse ir Asamblėjoje.

Antra, Rose'o ir Rotho pastangomis Baltijos valstybių ir Rusijos dialogas dėl su kariuomenės išvedimu susijusių problemų sprendimo iš dvišalio tapo tarptautiniu transatlantiniu dialogu. Šis dialogas, nuolat palaikomas Asamblėjos renginių darbotvarkėse, ne tik švelnino įtampą, bet ir paskatino Rusiją kuo anksčiau priimti reikalingus sprendimus ir įvykdyti jai atitekusią tarptautinę pareigą. Tai, kad per čia apžvelgtą vienu metų laikotarpį nuo pirmojo Rose'o ir Rotho seminaro Vilniuje buvo pasiekti didžiuliai Baltijos valstybių saugumo situacijos pokyčiai, įrodo, kokia sėkminga buvo jų iniciatyva, ir ji tebegyvuoja iki šiol. Keliose dešimtyse vėliau vykusių Rose'o ir Rotho seminarų metu buvo nagrinėjamos ir kitų regionų saugumo problemos.

Trečia, per čia apžvelgtą metų laikotarpį buvo pasiekti reikalingi politiniai sprendimai ir prasidėjo Rusijos kariuomenės pasitraukimas iš Lietuvos, Latvijos ir Estijos. Iame reikale ypač reikšmingas Asamblėjos, jos komitetų, ypač DSC komiteto, nacionalinių delegacijų Asamblėjoje, Asamblėjos tarptautinio sekretoriato indėlis. Praėjus daugeliui metų norisi su dėkingumu pažymėti asmenišką Asamblėjos prezidento Cah-

lio Rose'o, JAV senatoriaus Billo Rotho, NAA Saugumo ir gynybos komiteto pirmininko Karsteno Voighto, Danijos delegacijos vadovo H. Hakkerupo, NAA darbo grupės vadovo Anderso Sjaastado (Norvegija), tuometinio generalinio sekretoriaus Peterio Corteriero (Peter Corterier, Vokietija), dabartinio Asamblėjos generalinio sekretoriaus, tuometinio generalinio sekretoriaus pavaduotojo Simono Lunno (Simon Lunn, JK) indėlių, taip pat daugelio kitų įvairių NATO šalių parlamentarų indėlių.

Reikia pažymėti ir B.Jelcino vadovaujamos Rusijos Federacijos tuo metu vykdytą garbingą tarptautinę politiką. To meto Rusija pripažino prieš pusę amžiaus SSRS įvykdytos Lietuvos, Latvijos ir Estijos okupacijos faktus, laikėsi demokratijos principų tarptautiniuose santykiuose, pripažino jai atsitekusią SSRS tarptautinę pareigą išvesti okupacinę kariuomenę bei šią pareigą garbingai įvykdė.

Praėjus dešimčiai metų nuo pirmojo Asamblėjos Rose'o ir Rotho Vilniaus seminaro, 2001 m. gegužės 28 d. autoriui jau svečio teisėmis teko dalyvauti pirmą kartą Vilniuje ir Baltijos regione surengtoje NATO parlamentinės asamblėjos pavasario sesijoje. Kalbėdamas šioje Lietuvai istorinėje sesijoje Asamblėjos prezidentas Rafaelis Estrella (Rafael Estrella) pažymėjo, kad per savo asocijuotos narystės Asamblėjoje dešimtmetį Lietuvos delegacija tarp visų asocijuotų narių buvo viena iš aktyviausių. Prezidentas taip pat sakė, kad intensyviai rengdamasi narystei NATO ir ES Lietuva padeda išsipildyti „vientisos ir laisvos Europos“ svajonei. Malonu buvo girdėti, kad per savo dalyvavimo Asamblėjoje dešimtmetį Lietuvos delegacijos aktyvumas susilaukė tokio pripažinimo. Tačiau sunku buvo sutikti su Prezidento pasakytais kitais žodžiais, kad „Lietuva gali būti ir yra tiltas tarp Rytų ir Vakarų.“ Kaip ir dauguma lietuvių, autorius yra įsitikinęs, kad Lietuva, buvusi ilgam prievarta atskirta nuo Vakarų, vėl turėtų būti laikoma lygiateise ir lygiaverte Vakarų dalimi. Lietuvai nepriimtina, kad ji būtų laikoma tik tiltu tarp Rytų ir Vakarų.

2004 metais tapusi visateise NATO ir jos parlamentinės asamblėjos nare, Lietuva jaučiasi tapusi atsakinga Vakarų dalimi. Lietuva yra ne tik lygiateisė ir aktyvi Aljanso karinių misijų, bet ir viena iš Aljanso palaikomų saugumo, demokratinių reformų bei demokratinio stabilumo plėt-

ros priemonių Pietų Kaukaze, Ukrainoje, Centrinėje Azijoje ir Moldovoje dalyvė. Užsitikrinusi Aljanse savo saugumo ir stabilios demokratinės raidos garantijas, Lietuva gerai suvokia savo pareigą padėti kitiems.

XXI amžiuje Aljansui tenka spręsti kokybiškai naujus saugumo užtikrinimo uždavinius, atsakyti į naujas šio amžiaus pradžios grėsmes ir iššūkius, globaliniu mastu keliančius pavojų Aljanso ginamoms demokratinėms vertybėms. Dėl to NATO turi patirti transformaciją ir pasilikti tarptautinėje arenoje labiau sustiprėjęs bei labiau reikalingas. Transformacijos poreikis yra papildomas Aljanso vidaus iššūkis. Diskusijų dėl Aljanso transformacijos kontekste svarbią vietą užima klausimai dėl suvienytos Europos kaip stipresnės antrosios Aljanso atramos ir dėl tvirtesnio transatlantinio ryšio. Tačiau šioje srityje kai kam kyla idėjų kurti struktūras, kurios dubliuotų atitinkamas NATO struktūras. Kai kas akcentuoja tik Europos Sąjungos bendrąją užsienio ir saugumo politiką (CFSP) bei bendrų Europos pajėgų kūrimo planus ir mažai reikšmės teikia NATO bei transatlantiniam ryšiui. Kai kas net yra linkęs apskritai ieškoti Aljansui alternatyvų. Nesunku suprasti, kodėl tokios idėjos nėra populiarios Lietuvoje ir kitose naujosiose NATO narėse. Lietuvoje, kaip ir kitose VRE valstybėse, žmonės gerai suvokia, kad jeigu nebūtų buvę NATO, kaip stiprios Amerikos ir Europos transatlantinės gynybinės sąjungos bendroms demokratinėms vertybėms ginti ir Aljanso narių saugumui užtikrinti, šiandien suvienytos, laisvos ir saugios Europos nebūtų. Todėl Lietuva, kaip ir dauguma kitų NATO narių, transatlantinį ryšį laiko kertiniu akmeniu, į kurį atsiremia penktasis Vašingtono sutarties straipsnis ir Aljanso narių ateities saugumas.

Ižengęs į XI amžių NATO praturtėjo naujomis narėmis ir pasipildė nauja energija. Sustiprėjo ir NATO parlamentinė asamblėja. Todėl autorius yra įsitikinęs, kad kartu padidėjo Asamblėjos reikšmė ir jos atsakomybė telkiant Aljanso bendrą politinę valią bei stiprinant transatlantinį ryšį, kuris yra gyvybiškai svarbus sėkmingam naujai išskylančių Aljanso uždavinių sprendimui ir suvienytos Europos ateities saugumui.

Iteikta 2005 m. gegužės 2 d.

Résumé

Aide porté par l'Assemblée Parlementaire de l'OTAN à Lituanie et autres Pays Baltes durant leur libération de l'armée soviétique d'occupation

Česlovas Vytautas Stankevičius, Ambassadeur de la République de Lituanie dans le Royaume de Norvège

Quand en 1991 la République de Lituanie rétablie a eu la reconnaissance diplomatique universelle, l'armée soviétique d'occupation se trouvait encore sur le territoire lituanien et mettait en cause la sécurité de la société et de l'État. La Lituanie exige que l'armée d'occupation soit évacuée de la Lituanie rapidement et ponctuellement et engagé les négociations avec la Russie relatives à l'ordre et délais de l'évacuation des troupes. L'implication des députés des parlements des pays occidentaux dans le dialogue entre les États Baltes et la Russie et les problèmes des négociations était le facteur important pour que la Lituanie et autres pays baltes puissent convenir avec la Russie. Dans l'article on écrit comment à partir de décembre 1991 les problèmes de l'évacuation des troupes russes du territoire des États baltes étaient discutés pendant les séminaires spéciaux Rose-Roth à Vilnius, Riga, Copenhague et Tallin ainsi que les sessions de l'Assemblée à Banff et Bruges.

L'auteur, entant que chef de la délégation associée de Lituanie auprès de l'Assemblée, considère que le statut du membre associé pour la Lituanie était très important et utile. Ce statut a permis à Lituanie et les autres États Baltes de s'intégrer de manière active dans le travail de l'Assemblée et fournir à l'Assemblée l'information relative aux actions des troupes étrangères qui se trouvaient encore sur leur territoire et la cours des négociations avec la Russie. Grâce à l'initiative de Rose-Roth de l'Assemblée le dialogue bilatéral entre la Russie et les États Baltes concernant les problèmes liés aux troupes russes est devenu le dialogue parlementaire transatlantique et invitait la Russie à accomplir le plus rapidement possible et de manière pertinente la charge internationale qui lui incombait. L'Assemblée Parlementaire de l'OTAN, le Comité de la Sécurité et de la Défense et les séminaires Rose-Roth ont beaucoup contribué à ce que pendant un an on a atteint les décisions politiques nécessaires et on a procédé à l'évacuation des troupes russes du territoire des États Baltes.